

Stad solidar

Gunnar Krantz

Gunnar Krantz är konstnärlig professor i Visuell kommunikation/teckning. Hans huvudfokus är tecknade serier och han är själv verksam som serietecknare sedan slutet av 70-talet. Han har bidragit till att introducera samtida serier för den svenska publiken som serietecknare, redaktör och kritiker. Han myntade begreppet "Seriestaden" om Malmö 1998 och har kring detta begrepp bidragit till att utveckla en infrastruktur kring, serieskapande, seriepedagogik och serieforskning. Hans forskning kretsar kring konstnärliga gestaltungsformer inom tecknade serier, former för produktion av tecknade serier, det svenska seriefältets uppkomst, samt relationen mellan tecknade serier och samtidskonst. Email: gunnar.krantz@mau.se

Med denna serie vill jag pröva att dubbelexponera två olika skeenden – ett historiskt och överblickande, som ställs mot ett mer samtida, utgående från en händelse kallat Stad Solidar (2010–2011). Stad Solidar var en politisk manifestation, en ockupation av en ödetomt, förklädd till ett konstprojekt. Kojorna som byggdes på platsen var tänkta att vara temporära, men annekterades av hemlösa. Fokus skiftade därmed från aktionens ursprungliga tanke, att protestera mot gentrifiering, till att handla om hemlösas situation. Serien Stad Solidar utgår från mitt fotografiska material från januari 2011; ett antal översnöade kojor på en ödetomt i Kvarteret Oket på Möllevången i Malmö. Genom sökningar i dagspress och på hemsidor har jag rekonstruerat projektet kronologiskt – vilket redovisas i form av textpartier (allt tryckt i svart). Denna berättelse ställs sedan mot en annan (tryckt i röd färg) som ger korta glimtar över områdets historiska betydelse – den svenska arbetarrörelsens vagga vid Möllevången. Serien är framställd i risografiskt tryck på K3 Riso Lab och därefter digitaliserad. Den ingår i det konstnärliga forskningsprojektet Autografisk dubbelexponering – den tuschade svarta linjens narrativa egenskaper i tecknade serier, finansierat av Vetenskapsrådet och Institutionen för Konst, Kultur och Kommunikation (K3). Malmö universitet.

© 2024 Author. This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC-BY 4.0), which permits the user to copy, distribute, and transmit the work provided that the original author(s) and source are credited.

Gunnar Krantz is a professor within the arts in Visual communication/drawing. His main focus is comics, and he has contributed to the introduction of contemporary comics in Sweden as an artist, editor and critic since the late 70s. His research focuses on artistic production, forms of publication, the emergence of the field of comics in Sweden and the relation between comics and contemporary art.

Email: gunnar.krantz@mau.se

With this comic, I want to try to double-expose two different events - a historical, set against a more contemporary one, called Stad Solidar (2010-2011). Stad Solidar was a political manifestation, an occupation of a wasteland, disguised as an art project. The huts built on the site were meant to be temporary but were soon annexed by homeless people. The focus thus shifted from the action's original idea - to protest against gentrification, to dealing with the situation of the homeless. The comic Stad Solidar is based on my photographic material from January 2011; a number of snow-covered huts on a deserted plot in Kvarteret Oket on Möllevången in Malmö. By searching press-archives and websites, I have reconstructed the project chronologically - which is presented in the form of text sections (all printed in black). This story is then contrasted with another (printed in red) which gives brief glimpses of the historical significance of the area - the Swedish labor movement's cradle at Möllevången. The comic is produced in risographic print at K3 Riso Lab and then digitized. It is part of the artistic research project Autographic Double Exposure - the Narrative Characteristics of the Inked Black Line in Comics, funded by the Swedish Research Council and the School of Arts and Communication (K3). Malmö University.

STAD SOLIDAR

Folkets hus i Malmö den 9/10 1992

Text och bild:
Gunnar Krantz

Solidar-operan

Allt började här

Möllevången – socialismens vagga i Sverige

→ Mäster Palm i päronträdet

Folkets hus byggt av arbetare 1892

Folkets Park – den första och största i landet

Söndagen den 17 oktober 2010 ockuperas en ödetomt i Kvarteret Oket där Kooperativa föreningen Solidars bageri en gång låg. Tomten ska bebyggas med bostadsrätter av fastighetsbolaget PEAB. Ockupanterna kallar sig Stad Solidar. De säger sig bestå av ett löst nätverk av grannar och boende på Möllevången som motsätter sig gentrifiering och nu bjuder in till skapandet av en interaktiv konstinstallation på ödetomten. Under en veckas tid ska de bygga en stad av kojor, planteringar och installationer. Trots platsens tydliga koppling till den tidiga arbetarrörelsen, beskrivs ockupationen som ett konstverk. Strategin bakom ordvalet sägs vara att ordet "ockupation" kan skapa negativa konnotationer. En strategi som inte är fullt ut uppskattad av projektets mer radikala aktivister enligt Creasap, som intervjuat flera av de medverkande för sin doktorsavhandling "Sweden Ends Here" från 2014.

Genom att dubbelexponera dåtid och nutid i text och bild vill jag med denna serie undersöka hur platsens mytologiserade historiska betydelse kopplades till samtida diskurser kring klass och politisk aktivism.

Måndag 18 oktober.

Stad Solidar får genast uppmärksamhet i media. Det rapporteras från byggstarten i tidningen Metro. En hel by av kojor ska byggas säger den pressansvarige. Allmänheten uppmanas medverka och ta med virke och verktyg. De som intervjuas bär masker av papier-maché för att, som de säger, undvika personfokus.

I Fria Tidningen intervjuas några av de medverkande. De berättar att de fått många positiva reaktioner och säger att ett samhälle i miniatyr håller på att växa fram. Bygget beskrivs som ett alternativ. De nämns också att marken har historisk betydelse. Att Solidarbageriet som en gång låg här gav bröd till de strejkande under Storstrejken. Anders Rubin (s), ordförande i stadsbyggnadsnämnden intervjuas. Han delar inte ockupanternas syn, utan menar att Malmö är Sveriges mest integrerade stad och att Möllan särskilt bidrar till detta med sin mix av unga och hög andel människor med annan kulturell bakgrund. Han säger också att han och hans partikamrater inte vill ha ett gentrifierat Malmö.

Den kooperativa föreningen Solidar bildas 1907 och öppnar bageri på Möllevångstorget
1908 råder det revolutionär stämning i Malmö. Den militanta socialiste Anton Nilsson och
två medkonspiratörer spränger strejbrytarbåten Amalthea. En brittisk strejbrytare dör. 23 skadas.
Under storstrejken 1909 distribuerar Solidar bröd till strejkande arbetare i Folkets park.

1915 börjar Solidar köpa upp tomter i Kvarteret Oket för att bygga ett nytt bageri.

Kv. Oket blir snart Solidars själva epicentrum

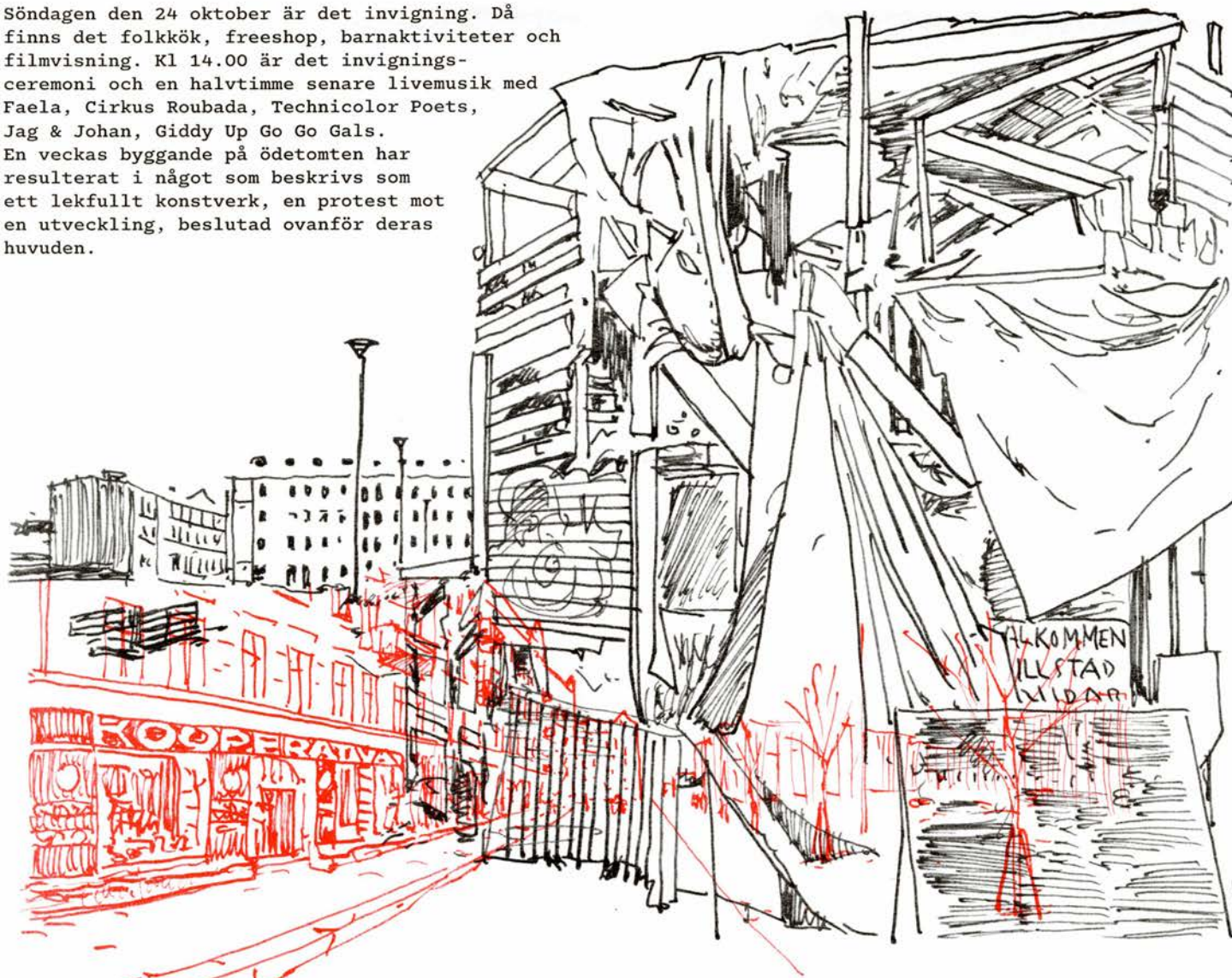

Fredag den 22 oktober skriver Mona Masri en krönika om Stad Solidar i Sydsvenskan. Hon provoceras av ockupanterna, som hon kallar "medelklassbarn som vill leka fattiga". Hon är själv uppvuxen på Lindängen, som hon beskriver som ett stigmatiserat område. Hon önskar att de kunde engagerat sig där istället.

Lördag den 23 oktober ger Sydsvenskans Julia Svensson sin bild av Stad Solidar och rädslan för gentrifiering. Det finns både de som älskar projektet och de som hånar det. På Facebook skriver någon "Gå hem och tvätta era dreads" och en annan "Lovar dig att det är några medelklasskids som står bakom, de vill bo skitigt för de åker ändå hem till sina föräldrars villor över jul." Svensson noterar att den ende som stannar kvar när eldarna brunnit ut är en hemlös man i grön parkas.

Söndagen den 24 oktober är det invigning. Då finns det folkkök, freeshop, barnaktiviteter och filmvisning. Kl 14.00 är det invigningsceremoni och en halvtimme senare livemusik med Faela, Cirkus Roubada, Technicolor Poets, Jag & Johan, Giddy Up Go Go Gals. En veckas byggande på ödetomten har resulterat i något som beskrivs som ett lekfullt konstverk, en protest mot en utveckling, beslutad ovanför deras huvuden.

I invigningstalet kritiserar talaren gentrifieringen, som han menar bara gynnar en rik minoritet. Påståenden från Svenssons och Masris artiklar, att Stad Solidär vill ha det "smutsigt" och "högljutt" och "låg kvalitet på boendet" bemöts, liksom påståenden att de inte har rätt att engagera sig i kampen för sitt område, då de tillhör en privilegierad medelklass. Talaren definierar arbetarklass som någon som tvingas arbeta för sitt uppehälle, är arbetslös eller går på socialbidrag. Människor han menar alltid bott på Möllevången.

Ryska revolutionen 1917 skapar eko i hela Europa. Sverige skakas av hungerkravaller och vilda strejker. Stämningen är närmast revolutionär.

Talaren reflekterar vidare över vad de lyckats med under veckan. Inte helt hejdat gentrifieringen av Möllevången, men väl tvingat fram en diskussion. Vid sidan om dessa aktiviteter genomförs boendesamtal med grannaktivister och ett stormöte med frågan: Hur går vi vidare? Dagen avslutas med kamp-allsångskör och eldshow.

På en flyer står att läsa att det kooperativa bageriet Solidar en gång låg på tomten där det nu ska byggas ett "ett lyxigt bostadsrättskomplex".

1926 är Solidar Sveriges tredje största kooperativa förening med 73 butiker, två bagerier, en kemisk-teknisk fabrik, charkuteri och mejeri.

Två år senare är Solidar näst störst i landet.

Lördag den 28 oktober rapporterar Sydsvenskan att en av byggnaderna står i brand, men att branden snabbt kunnat släckas.

Kort senare larmas återigen om en brand och polisens ledningscentral rapporterar att konstnär som gjort kojan, han verkar vilja bränna ner densamma, som en happening.

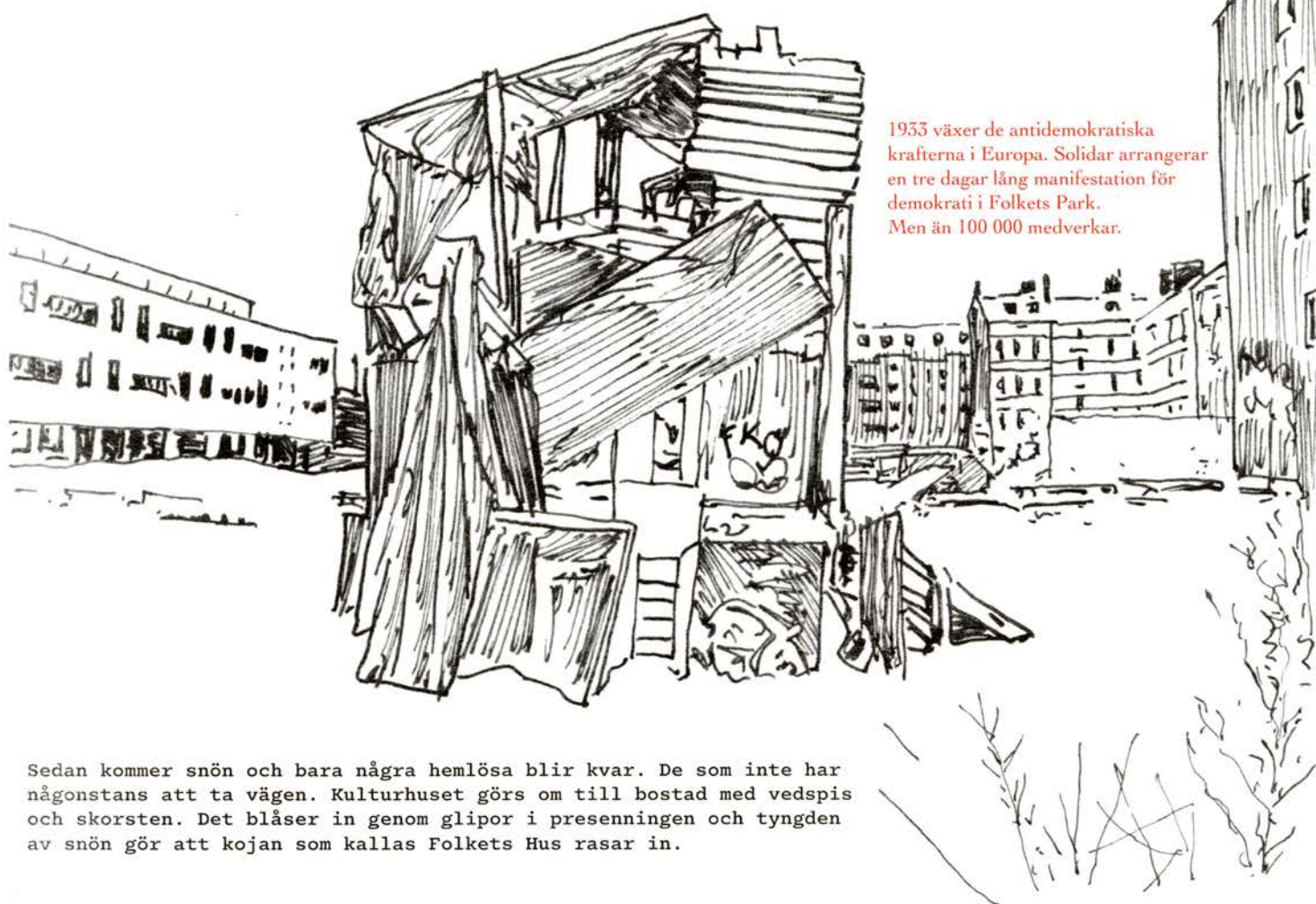
Söndag den 29 oktober kommenterar journalisten Stefan Bergmark Sydsvenskans två artiklar i en krönika i Skånska Dagbladet. Möllan är varken getto eller det södra Sveriges Stureplan menar han. Här finns många fattiga, men också kvarter som är hipa i vissa kretsar. Han är positiv till Stad Solidar.

Den 2 november rapporterar polisen om stenkastning vid "kåkstads-installationen". Larmet kom från personer vid Stad Solidar och liknande incidenter har tidigare inträffat. En person skjutsades till akuten.

19 December. Det har blivit kallt. Ved för uppvärmning av kojorna efterfrågas. Fyra hemlösa bor i dem sedan två månader. De får varma kläder av vänliga människor och en välgörenhetsorganisation. I kojan som kallas Kulturhuset spelas musik. Det lagas mat på en liten spis. Men ljusen brinner ner fort och batterierna i lamporna tar slut och kostar pengar. Det är dyrt att leva billigt och sökandet efter ved tar mycket tid.

På Stad Solidars hemsida står att konstprojektet nu har transformerats till ett hem för hemlösa och att man gör det tillsammans. För Folket, som förr när Solidarbageriet på platsen hade som främsta mål att baka bra bröd.

Sedan kommer snön och bara några hemlösa blir kvar. De som inte har någonstans att ta vägen. Kulturhuset görs om till bostad med vedspis och skorsten. Det blåser in genom glipor i presenningen och tyngden av snön gör att kojan som kallas Folkets Hus rasar in.

2011

Under januari fungerar "Kulturhuset" fortfarande som bostad åt några hemlösa. Tidigt på morgonen den 7 februari kommer en lastbil och två grävskepp. De fyller sju containers med bråte som körs iväg. Området inhägnas med ett staket. Bara en liten hög med skräp återstår. Det tar mindre än sju timmar för den inhyrda personalen att rensa platsen.

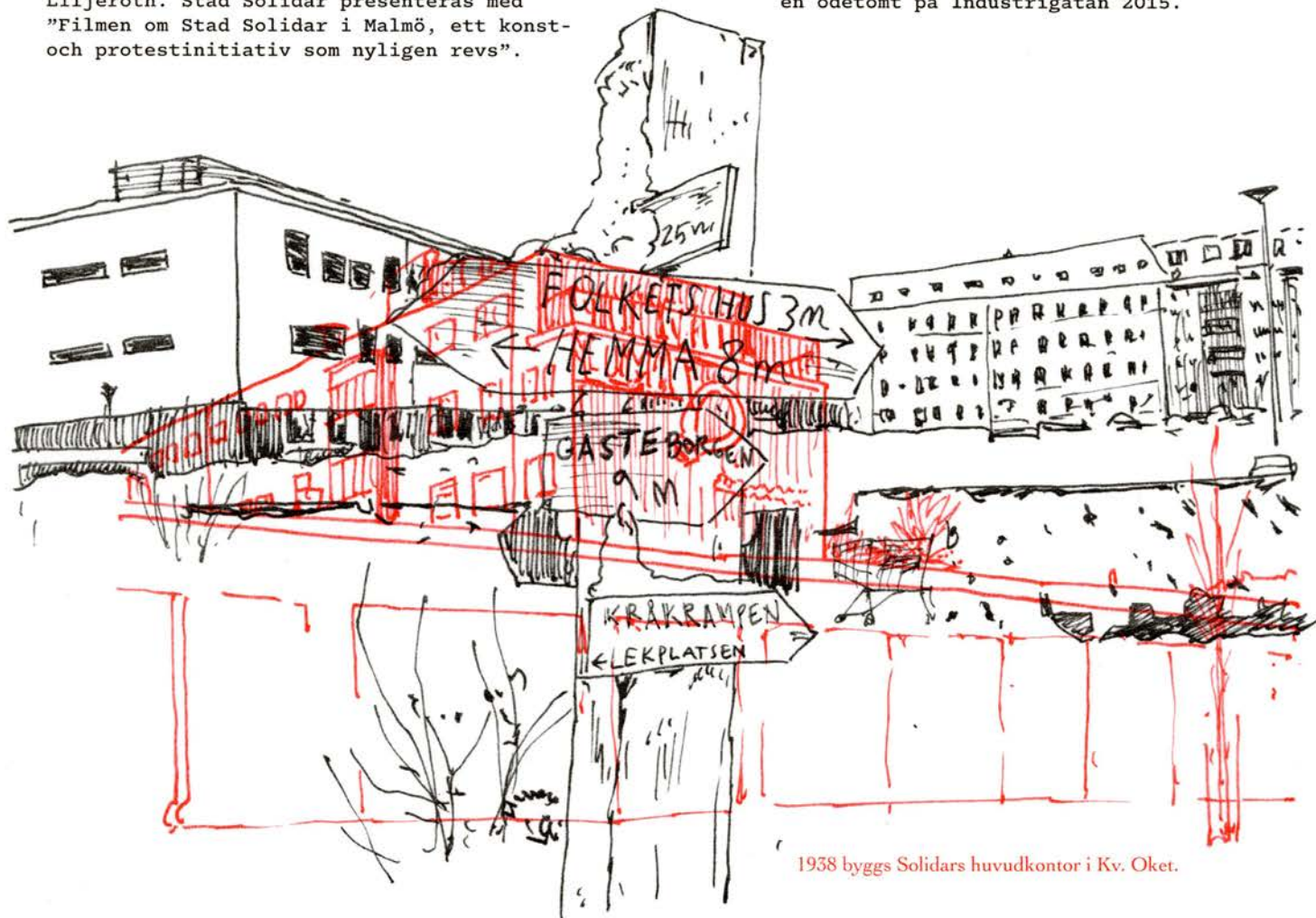

PEAB:s projektutvecklingschef kommenterar rivningen i Sydsvenskan med att de ansvariga självmant plockat bort konstverk och en del byggnader och att det bara var några uteliggärhyddor kvar. Enligt Sydsvenskan planerar gruppen bakom Kåkstaden en filmfestival om hållbar stadsutveckling.

I mars 2011 ordnar Arkitekturmuseum i Stockholm en debatt om hållbar stadsutveckling med bland andra Kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth. Stad Solidar presenteras med "Filmen om Stad Solidar i Malmö, ett konst- och protestinitiativ som nyligen revs".

Underrubriken är; "Aktivisterna kamp för sin stad eller bara olaglig bebyggelse?". På en skylt refereras till platsens historiska betydelse där Solidarbageriet tidigare låg.

Det kulturella kapital aktivisterna därmed ackumulerar synes ge Masri och Svensson rätt i sin analys. Samtidigt fortsätter delar av Stad Solidar med annan aktivism i nätverket för Romska Rättigheter, bland annat i samband med avhysningen av ett femtiotal romer från en ödetomt på Industrigatan 2015.

1938 byggs Solidars huvudkontor i Kv. Oket.

Källor:

Anjou, Mikael 2011. "Stad Solidar rivs," Sydsvenskan, March 24. (<http://www.sydsvenskan.se/malmo/stad-solidar-rivs/>). (Retr. 2024-05-02)

Arkdes 2011. "Samtal om hållbar stad och älskade, hatade förort". <https://pressrum.arkdes.se/posts/pressreleases/samtal-om-hallbar-stad-och-alskade-hatade-for> (Retr. 2024-05-13)

Bergmark, Stefan (2010). "Älskar Sydsvenskan verkligen Malmö?". <http://www.stefanbergmark.se/?p=1062> (Retr. 2024-05-04)

Broddesson, Olof 2010. Byggnad i brand i Stad Solidar, Sydsvenskan. <https://www.sydsvenskan.se/2010-10-26/byggnad-i-brand-i-stad-solidar/> (Retr. 2024-05-04)

Creasap, Kimberly 2014. Sweden Ends Here?: Social Movement Scenes and the Right to the City. Doctoral Dissertation, University of Pittsburgh. (p. 171) <https://d-scholarship.pitt.edu/22792/> (Retr. 2024-05-04)

Masri, Mona 2010. "Men flytta till gettot då!" Sydsvenskan 2010-10-22. <https://www.sydsvenskan.se/2010-10-22/men-flytta-till-gettot-da/> (Retr. 2024-05-02)

Pettersson, Joakim och Mårtensson, Johan. 2010. "De bygger kojor - Peab vill bygga bostadsrätter". Metro 20101018

Skånes Fria 2010. Stad Solidar vill bygga bort gentrifieringen på Möllan. <https://www.fria.nu/artikel/85686> (Retr. 2024-05-02)

stadsolidar.se (The Wayback Machine - <https://web.archive.org/web/20101015015546/http://stadsolidar.se:80/>). (Retr. 2024-04-23)

Stad Solidar. 2015. Facebook. https://www.facebook.com/StadSolidar?locale=sv_SE (Retr. 2024-08-19)

Svensson, Gustav 2010b. "Dubbel uttryckning till 'Stad Solidar' ". Sydsvenskan 2010-10-28. <https://www.sydsvenskan.se/2010-10-28/dubbel-uttryckning-till-stad-solidar/> (Retr. 2024-05-04)

Svensson, Gustav. 2010c. "Misshandelslarm från Stad Solidar". Sydsvenskan. 2010-11-02. <https://www.sydsvenskan.se/2010-11-02/misshandelslarm-fran-stad-solidar/> (Retr. 2024-05-04)

Svensson, Julia 2010a. "Kåkstadskampen". Sydsvenskan <https://www.sydsvenskan.se/2010-10-23/kakstadskampen/> (Retr. 2024-05-02).

Bildkällor till teckningar:

Svart lager:
Samtliga bilder är tecknade efter fotografier tagna av Gunnar Krantz på Stad Solidar, januari 2011.

Grönt lager:
Malmö Folkets Hus, taklagsfest 1892. Foto: Arbetarrörelsens arkiv i Malmö.

Livsmedelskö utanför Konsum, Smedjegatan-Skolgatan 45. Foto: Okänd fotograf / Malmö museum

Scania. Foto: Gunnar Krantz 2024.

Kooperativa butiken Solidar, Möllenvångstorget 5. Foto ur Elldin, Harald (1957). Kooperativa föreningen Solidar: 50 år i samverkan. Malmö: Kooperativa föreningen Solidar.

Domus 1958. Foto ur Rosengren, Jeanette Vante (2019). En promenad genom stan: malmömiljöer genom tiderna. Malmö: Kira förlag

Solidar, Dalaplan. Foto ur: Sönnerrdahl, Arnold & Sjölander, Got (red.) (1950). HSB. [Arlöv]

Solidars huvudkontor. Foto: Okänd fotograf / Malmö museum

Gunnar Krantz, Malmö universitet. © 2024
Malmö University Comics Hub/much
<https://comics.uni.mau.se/>
Tryck: K3 Risolab.

Serien är framställd inom projektet Autografisk dubbelexponering – den tuschade svarta linjens narrativa egenskaper i tecknade serier. Med stöd av Vetenskapsrådet.